
Augusta Rasmussen – psykiater, pioner og tidens vitenskapelige sannheter

MEDISINSK HISTORIE

ERLEND HEM

erlend.hem@medisin.uio.no

Klinikk psykisk helse og avhengighet

Oslo universitetssykehus

og

Avdeling for medisinsk atferdsvitenskap

Institutt for medisinske basalfag

Universitetet i Oslo

Erlend Hem (f. 1970) er dr.med., fagsjef, professor, styreleder i Stiftelsen

Nasjonalt medisinsk museum og redaktør for Tidsskriftets språkspalte.

Forfatter har fylt ut ICMJE-skjemaet og oppgir ingen interessekonflikter.

PER E. BØRDAHL

Per E. Bør Dahl (f. 1944) er dr.med., spesialist i fødselshjelp og

kvinnesykdommer, pensjonert klinikkoverlege og professor og styremedlem i

Stiftelsen Nasjonalt medisinsk museum.

Forfatter har fylt ut ICMJE-skjemaet og oppgir ingen interessekonflikter.

I 1934 publiserte reservelege Augusta Rasmussen (1895–1979) en undersøkelse av 77 sedelighetssaker. Hun fant at kvinnene var kommet fra overgrepet uten psykisk skade. I 1947 publiserte hun en studie av intelligensnivået hos 310 «tyskertøser». Hun fant at nesten alle var mer eller mindre åndssvake. Konklusjonene var imidlertid ikke vitenskapelig holdbare. Vi presenterer her Rasmussens biografi, faglige bakgrunn og vitenskapelige aktivitet.

Høsten 1932 ble reservelege Gunhild Augusta Rasmussen tildelt Skjelderups gullmedalje for et medisinskvitenskapelig arbeid som pekte fremover mot et tema som i dag er svært aktuelt (1). Prisoppgavens tittel var *Betydningen av seksuelle attentater på barn under 14 år for utviklingen av sinnslidelser og karakteranomalier*. Gullmedaljen ble utdelt på universitetets årsfest i Aulaen i nærvær av blant andre statsministeren, kirkeministeren og justisministeren.

Aftenposten siterte utførlig fra innstillingen til bedømmelseskomiteen, som besto av overlege Sigurd Dahlstrøm (1882–1933) og professor Georg Herman Monrad-Krohn (1884–1964). De mente at oppgaven bød på store vanskeligheter, men at arbeidet var godt planlagt, tenksomt og nøkternt, «man kunde fristes til å si vel nøkternt».

Pasientbeskrivelsene var svært sparsomme, så sparsomme at komiteen kunne ha ønsket fyldigere opplysninger. Det ville også vært en fordel om forfatteren selv i større grad hadde undersøkt kvinnene. Men det ble uttrykt forståelse for at det ville budt på store praktiske vanskeligheter – det kunne ha blitt så opprivende for pasientene at Rasmussen med rette kunne blitt bebreidet for det. Komiteen fant at forfatterens konklusjoner var formulert med sunn dømmekraft og kritikk.

Rasmussens refleksjoner var også «meget sparsomme, nokså tynne», men til gjengjeld velgjørende fri for spekulasjoner. «Alt i alt er arbeidet, om enn noget spinkelt, dog såpass fortjenstfullt at vi innstiller det til belønning med gullmedalje» (2).

Materiale

I de senere år er Augusta Rasmussen blitt omtalt flere ganger, særlig i forbindelse med undersøkelsen hun gjorde av kvinner som hadde hatt omgang med tyske soldater under den annen verdenskrig. I dag er hun glemt i det medisinske miljøet. Vi ønsket å finne ut hvem hun var og kartlegge hennes faglige bakgrunn og hennes vitenskapelige aktivitet.

Til artikkelen har vi benyttet databaser som gir tilgang til aviser, bøker og fagmedisinsk stoff: Retriever, bokhylla.no, Oria, PubMed, Web of Science. Vi har også hatt kontakt med noen av Rasmussens kolleger. Vi har gjennomgått arkivet til Det medisinske fakultet, Universitetet i Oslo, i Riksarkivet for årene 1932–35, med henblikk på behandlingen av gullmedaljearbeidet.

Artikkelen er begrenset til Rasmussens vitenskapelige arbeider, men vi har ikke hatt mulighet til omfattende arkivstudier, for eksempel har vi ikke gjennomgått arkivet fra Hovedøya. Vi har ikke forsøkt å trenge dypere inn i Rasmussens kliniske aktivitet.

Gullmedaljearbeidet

Rasmussen hadde gjennomgått 77 sedelighetssaker fra hele landet. De var hentet fra Den rettsmedisinske kommisjons arkiv og pådømt i perioden 1902–14. Sakene gjaldt 105 jenter, i 22 tilfeller hadde gjerningsmannen forbrutt seg mot mer enn én. På gjerningstidspunktet var 87 av dem under 14 år. Gjerningsmennene var i alderen 17–73 år. «Svært mange er gifte. De er fra forskjellige yrker og samfunnslag. I flere tilfelle

har vedkommende tidligere vært dømt for sedelighetsforbrytelse eller for annen forbrytelse. Her er blottere, og alle avskyngninger av sedelighetsforbrytere. I mange tilfelle var forbrytelsen skjedd i forbindelse med fyll», oppsummerte Rasmussen (3).

Hun innhentet opplysninger om hvordan det var gått med 54 av de 105 jentene senere i livet. Informasjon fikk hun vesentlig fra leger, men opplysningene var sparsomme, slik bedømmelseskomiteen også bemerket. Hun skrev ikke om hvilke målemetoder hun hadde brukt, og man kan få inntrykk av at hun baserte seg på skjønn.

Nyheten om prisutdelingen ble publisert i flere aviser, men ingen gikk inn på arbeidets innhold. Først nesten 20 år senere tok Arbeiderbladet saken opp igjen. *Hvordan går det senere i livet med barn som blir kjønnslig misbrukt?* var tittelen på et stort oppslag i januar 1951 (fig 1) (3). Svaret sto i undertittelen *En etterundersøkelse som viser at de fleste hverken har lidd legemlig eller sjelelig skade*. Avisen opplyste at Rasmussen kun hadde brukt sedelighetsforbrytelser som hadde ført til rettssak og dom. «Jeg måtte jo ha tilfelle, der jeg visste at det var hendt noe», sa hun. «Og en kan jo ikke vite det mer sikkert enn når det er pådømte saker.»

Hvordan går det senere i livet med barn som blir kjønnslig misbrukt?

En etterundersøkelse som viser at de fleste hverken har lidd legemlig eller sjelelig skade
Riktig seksualundervisning gir en viss beskyttelse – sier dr. Augusta Rasmussen

«Betydningen av seksuelle attentater på barn under 14 år for utviklingen av sinnslidelser og karakterskader» het en oppgave Universitetet i sin tid satte opp. Dr. Augusta Rasmussens svar på den, brakte henne en gullmedalje.

Det var denne undersøkelsen overlege, direktør Ørnulf Ødegård viste til under vår samtale med ham om sedelighetsforbrytere som etter kort tid igjen slippes løs på samfunnet. Dette skal være den eneste undersøkelse av denne art her.

Som utgangsmateriale for undersøkelsene, som hun avsluttet i 1932, brukte Augusta Rasmussen utelukkende slike tilfelle av sedelighetsforbrytelser som hadde ført til rettssak og dom. Jeg måtte jo ha tilfelle, der jeg visste at det var hendt noe, sier hun til Arbeiderbladet. Og en kan jo ikke vite det mer sikkert enn når det er pådømte saker.

For å unngå oppdiktete historier, som er vanlige når det gjelder barn med svak sjelelig utrustning – imbesille, hysterikere og psykopater, nyttet hun de rettslige undersøkelser og arkivsaker fra den rettsmedisinske kommisjon. I alt ble 77 arkivsaker fra hele landet gjennomgått. De omfattet 105 barn, idet forbryteren i 22 tilfelle hadde forbrutt seg mot flere enn et barn. Hendelsene lå i alle tilfelle mange år tilbake i tiden – alle var født omkring århundreskiftet – men for 54 av de 105 ble det skaffet positive opplysninger om hvordan det var gått dem senere i livet. Da forbrytelsen ble begått var 18 av barna 14 år og eldre. De andre under 14. Fra 1902 ble straffelovens aldersgrense forhøyet til 16 år.

– Ved å lese gjennom sakenes akter ble jeg slått av hvor mye disse barna visste om seksuelle forhold, sier Augusta Rasmussen. Jeg tror de ville fått et sterkere psykisk sjokk, hvis de ingen ting hadde visst. En viss beskyttelse kan en gi ungdommen ved en riktig tilrettelagt seksualundervisning. Og selv om de har fått en dårlig opplysning, er sjokket blitt mindre, når dette er hendt.

Augusta Rasmussen.

Figur 1 «Hvordan går det senere i livet med barn som blir kjønnslig misbrukt?» var tittelen på et stort oppslag i Arbeiderbladet 29.1.1951 (3).

Hun opplyste at for «å unngå oppdiktete historier, som er vanlige når det gjelder barn med svak sjelelig utrustning – imbesille, hysterikere og psykopater –» hadde hun brukt de rettslige undersøkelsene og arkivsakene fra Den rettsmedisinske kommisjon. «Ved å lese gjennom sakenes akter ble jeg slått av hvor mye disse barna visste om seksuelle

forhold», sa Rasmussen. «Jeg tror de ville fått et sterkere psykisk sjokk, hvis de ingen ting hadde visst. En viss beskyttelse kan en gi ungdommen ved en riktig tilrettelagt seksualundervisning.»

Opprinnelig hadde Rasmussen tenkt bare å ta med «grovere tilfelle», men det viste seg at tallet på dem var for lite. I undersøkelsen er det bare ett tilfelle av voldtekt. Det gjaldt en jente på syv år som var blitt overfalt av en 17 år gammel gutt. Da han hadde misbrukt henne, lot han henne løpe. Hun kom storgråtende hjem og fortalte om det som var skjedd. Gutten fikk halvannet års straffarbeid. Heller ikke i dette tilfellet fant Rasmussen at jenta hadde fått noen psykisk skade av det som hadde skjedd. «Det ser ut som om foreldrene har forstått å dempe det hele ned overfor henne, slik at det aldri spilte noen rolle. Hun er gift, frisk og har barn», sa Rasmussen.

«Publikum tror svært ofte at ethvert barn som har vært utsatt for noe sånt, er så å si totalt ødelagt innvendig. Men ikke i noen av de tilfellene som her er undersøkt har det som hendte barna bevirket at de senere ikke har kunnet leve et normalt seksualliv og få barn», sa Rasmussen. «Sykelige virkninger på sjelelivet som følge av det som er hendt, har en overhodet ikke kunnet påvise i dette materiale», konkluderte hun. De fleste barna skikket seg bra i livet, og det så heller ikke ut til at de ble stemplet på annen måte av affæren. Dermed var det ikke sagt at det ikke, som enhver annen opplevelse man beholder i hukommelsen, har hatt eller fremdeles har betydning for dem, mente Rasmussen. «Men det ser altså ikke ut til at det som har hendt, har ødelagt dem, sånn som folk ofte skriker opp om.»

Avslutningsvis formidlet avisen en solskinnshistorie som Rasmussen hadde tatt med. Mellom en 13 år gammel jente og en 19 år gammel gutt hadde det utviklet seg en forelskelse som endte med et straffbart forhold. Gutten ble dømt til ett års fengsel, senere nedsatt til 60 dager, som han sonet. «De giftet seg, har mange barn, og det er et utmerket forhold mellom ekteparet. Økonomien er god, og hun er en meget dyktig husmor, – legemlig og åndelig frisk og sunn», fortalte Rasmussen.

Mottagelsen

Rasmussens undersøkelse ble lagt merke til. Ett poeng gikk igjen, nemlig at «forestillingen om at en seksuell opplevelse i barnealderen som regel setter skadelige spor i sinnet, er adskillig overdreven», slik psykiateren Johan Scharffenberg (1869–1965) skrev i en aviskronikk i 1934 (4).

I begynnelsen av 1920-årene hadde det reist seg en opinion som krevde at det måtte reageres strengere mot sedelighetsforbrytere, særlig mot dem som hadde forgrepet seg på barn. Straffelovens bestemmelser om slike forbrytelser måtte endres (5). I 1927 ble det gjort en grundig revisjon av sedelighetslovgivningen, med blant annet økning i minstestrafen for voldtekt og seksuell omgang med barn under 14 år. Denne straffskjerpingen ble mye diskutert de neste årene. På et møte i Den Norske Kriminalistforening i 1935 sa Scharffenberg at et hovedargument i agitasjonen var påstanden om at de misbrukte barna ofte ble moralsk og psykisk ødelagt for livet, men han gjentok at Rasmussens avhandling hadde vist at denne forestillingen var sterkt overdrevet ((6), s. 113).

I 1951 henviste en av Norges ledende psykiatere, direktør ved Gaustad sykehus professor Ørnulv Ødegård (1901–83), til Rasmussens undersøkelse, slik Scharffenberg hadde gjort nesten 20 år tidligere. Også han fremhevet at den hadde vist at overgrep i barndommen ikke hadde «ført til noen som helst uheldig sinnstilstand». Han syntes det var nokså oppmuntrende å se at unger ikke er så lette å skade som man kanskje hadde trodd. «Det er et spørsmål om en ikke av og til tenker mer med hjertet enn med hjernen» (7).

Juristen Anders Bratholm (1920–2010) skrev på samme tid at Rasmussens undersøkelse synes «å tyde på at skadevirkningene også når vold har vært brukt, er forbausende små» (8), s. 460). I den omfattende amerikanske Kinsey-rapporten om kvinners seksualitet fra 1953 henvises det til at arbeidet viste «little evidence of ill effects» (9).

I forbindelse med en revisjon av straffeloven tok Straffelovrådet i 1960 opp spørsmålet om mulige psykiske skadevirkninger ved seksuell krenkelse av barn. Rådet skrev at blant «almenheten synes det å gjøre seg gjeldende en forestilling om at barn som har vært utsatt for slike krenkelser, som regel blir påført en alvorlig og varig psykisk skade. Nyere undersøkelser synes å vise at denne alminnelige oppfatning er atskillig overdrevet – og at det i en rekke tilfelle ikke kan påvises noen psykisk skadevirkning. Dette gjelder særlig tilfelle hvor det ikke har vært brukt vold eller brutalitet overfor barnet». Rådet viste blant annet til Rasmussens avhandling (5).

Få satte spørsmålstegn ved hennes konklusjoner de første 30 år etter publiseringen.

Sigmund Freud (1856–1939) hadde tidlig beskrevet skadevirkninger av seksuelle overgrep mot barn. I midten av 1890-årene omtalte han Katharina, som var blitt utsatt for seksuelle overgrep, og de alvorlige psykiske skadevirkningene det fikk for henne. Etter kort tid gikk imidlertid Freud bort fra dette synet. Han la heller vekt på barnets ønske om et seksuelt forhold til mor eller far (10). Da Rasmussen gjorde sin undersøkelse, var spørsmålet langt fra avklart. For eksempel fremhevet Melanie Klein (1882–1960), en av Freuds elever, tidlig i 1930-årene at seksuelt misbruk kunne ha alvorlige følger for barnet (11).

Selv om kunnskapen om at seksuelle overgrep er skadelig etter hvert spredte seg, var det hele tiden røster som hevdet det motsatte (12). For eksempel skrev den kjente svenske barnepsykiateren Gustav Jonsson (1907–94) i 1970 at i den grad man kan trekke konklusjoner fra kvinners egne opplysninger og senere sosiale tilpasning, skulle «risiken inte vara stor» (13), s. 98). Til langt ut på 1900-tallet ble misbruk av barn ofte presentert som en godartet opplevelse. Flere gikk så langt som å antyde at seksuelt misbruk kunne ha positive effekter (14). Mange mente at det ikke fantes vitenskapelige bevis for at det kunne være skadelig (15). Det var i dette klimaet Rasmussen presenterte sine funn. Først i 1970-årene ble de psykiske skadevirkningene av seksuelt misbruk fullt ut erkjent (16). Da kunne man med mer solide forskningsmetoder dokumentere skadene.

Kritikk

Kritikken mot Rasmussens studie ble først for alvor tatt opp av den danske psykiateren Emma Vestergaard (1908–86) i 1960 (17). Hun mente at Rasmussens konklusjoner var løst underbygd og for vidtgående. Hun gjennomførte selv en av de andre tidlige nordiske undersøkelsene av skadevirkninger av far-datter-incest. Ved etterundersøkelsen av 13 kvinner der fedrene var dømt, fant hun at de var sterkt preget av overgrepene de hadde vært utsatt for (17).

Vi har ikke klart å finne Rasmussens premieavhandling fra 1932. Den finnes ikke i Det medisinske fakultets arkiv i Riksarkivet. To år etter publiserte hun en fyldig artikkel på tysk i *Acta Psychiatrica et Neurologica* (18). Den er sitert en del i faglitteraturen, men er lite kjent utover fagmiljøet. Med tiden ble vurderingen av Augusta Rasmussens undersøkelse mer negativ (10). I dag vil vi si at studien har liten vitenskapelig verdi – resultatmålene var uklare, det var ingen personlig etterundersøkelse, hun manglet opplysninger om hvordan det gikk med 49 % av jentene og hun hadde ingen kontrollgruppe.

Dessverre fikk avhandlingen uheldige konsekvenser – den bidro til at det i flere tiår var mulig å hevde at seksuelle traumer ikke er særlig skadelige ((16), s. 44).

«Tyskertøsene»

Noen år senere gjorde Augusta Rasmussen en annen undersøkelse som er blitt mye mer omtalt og kritisert – studien av de såkalte tyskertøsene. Den ble publisert over knappe fire sider på norsk i 1947 og var basert på en undersøkelse av 310 kvinner som hadde hatt forhold til tyske soldater under okkupasjonen (19). Kvinnene var internert på Hovedøya i Oslo, og studien, som ble gjennomført fra november 1945 til sommeren 1946, var initiert av helsedirektør Karl Evang (1902–81).

Rasmussen fant at bare ni av disse kvinnene hadde normal forstand, 112 måtte regnes som sinker og 182 var enda svakere begavet. Psykologen Ragnar Christensen (1922–2011) skrev i 1953 at undersøkelsen bekreftet det kliniske inntrykket «at det overveiende antall var intellektuelt lavtstående». Han mente at tallene var så tydelige at det «synes å være en holdbar slutning, selv om de tester som ble nyttet ikke er særlig egnet til undersøkning av voksne» ((20), s. 147–8).

Da Arbeiderbladet i april 1947 intervjuet Rasmussen om undersøkelsen, var det under overskriften *Omtrent alle tyskerjentene var mer eller mindre åndssvake* (21). Og det var denne fortolkningen som et stykke på vei ble rådende i etterkrigstiden.

Artikkelen manglet diskusjon og konklusjon, den inneholdt kun en kort oppstilling av funnene. Igjen ser det ut til at konklusjonen ble offer for metodeproblemer. Kvinnene hun undersøkte var sterkt selektert, og de var ikke representative for norske kvinner som hadde hatt omgang med tyskere. I tillegg ble undersøkelsene gjennomført under ugunstige forhold i en interneringsleir. Imidlertid synes Rasmussen å ha lagt lite vekt på slike svakheter. I intervjuet med Arbeiderbladet sa hun at «Det er en undersøkelse som er sikker. Den er ikke gjenstand for skjønn» (21).

Og hun burde ha visst hva hun snakket om. Hun hadde som skolepsykiater i 1930-årene vært involvert i utarbeidingen av intelligenstagter for skolebarn (22, 23). På denne tiden hadde mange stor tiltro til objektive evnemålinger. Hun var blant annet engasjert av

Norsk misjon blant hjemløse for å gjøre evnemålinger av misjonens barnehjemsbarn annethvert år fra 1950 (24), s. 561).

Dessverre fikk også resultatene fra tyskerjenteundersøkelsen uheldige konsekvenser. De bidro på et faglig uholdbart grunnlag til å gi barna og mødrene et stempel som for mange ble vanskelig å bli kvitt senere i livet (25). Igjen var det få som protesterte.

I 1943 hadde den landflyktige legen og motstandsmannen Ole Jacob Malm (1910–2005) omtalt dem som «vårt kvinnelige bunnfall». «De er i hele sitt følelsesliv så avstumpet og likegyldige at det som andre normalt føler som en utholdelig skam, lar dem uberørt. Denne 'følelseskulde' er den samme en ser hos sinnslidende og hos åndelig ikke-utviklede pasienter, undermålere og idioter», skrev Malm, og la til at en del av dem var så sjelelig lavtstående at de ikke hadde nådd åtteårsstadiet (26). Også fremtredende psykiatere som Ørnulv Ødegård og Gabriel Langfeldt (1895–1983) fremmet fordomspregede og uvitenskapelige synspunkter (25). Rasmussens resultater passet igjen til et rådende paradigme.

Rasmussens siste arbeid

Augusta Rasmussen skrev, så vidt vi vet, senere verken om seksuelt misbruk eller om tyskerjenter. Men hun hadde trolig ambisjoner om noe mer. I intervjuet med Arbeiderbladet i 1947 sa hun at hun ved siden av intelligensundersøkelsene hadde foretatt inngående undersøkelser av jentenes miljø og deres livsførsel. «Jeg har prøvd å få et bilde av deres liv. Det materialet har jeg dessverre ikke fått tid til å utarbeide ennå» (21). Arbeidet kom aldri.

Rasmussen var, som en rekke andre norske psykiatere, opptatt av at mange nazister var psykisk avvikende – en hypotese som ikke har latt seg bekrefte (27, 28).

I 1966 kom hennes siste store artikkel: *Om sinnssyke ildspåsettere* (29). Hun brukte samme metode som i 1932 – et materiale fra Den rettsmedisinske kommisjons arkiv. I perioden 1901–61 var 88 gjerningspersoner som var siktet for brannstiftelse, blitt judisielt observert og erklært sinnssyke. Også dette arbeidet ble lagt merke til. Det er blant annet sitert i Andenæs' lærebok i alminnelig strafferett (30).

Rasmussen hadde ingen vitenskapelig skolering, og dette satte begrensninger for undersøkelsene hun gjorde. Hun presenterte kassusserier på en detaljert måte, men gjorde knapt forsøk på analyse, diskusjon eller konklusjon. I ettertid er den manglende analyse ledende psykiatere demonstrerte når de henviste til hennes arbeid merkelig.

Pioner

Augusta Rasmussen var en pioner på flere områder. Selv om det i 1920-årene ikke lenger var så uvanlig for kvinner å studere medisin, var hun én av bare fire kvinner av et kull på 29 studenter som i desember 1923 tok medisinsk embetseksamen (31) (fig 2). Etter eksamen gjorde hun tjeneste ved Aker og Ullevål sykehus og ble i 1926 assistentlege ved den psykiatriske klinikk. I perioden 1930–33 var hun reservelege ved Gaustad asyl (22, 23), der faren hadde vært prest i årene 1900–19 (32) og der hun hadde vokst opp på prestegården.

Figur 2 Kullbilde tatt utenfor Rikshospitalets kvinneklinikk våsemesteret 1923. Augusta Rasmussen sitter til venstre for Kvinneklinikkens sjef, professor Kristian Brandt (1859–1932). Foto fra Kvinneklinikkens bildesamling, Nasjonalt medisinsk museum, Norsk Teknisk Museum.

Hennes største faglige innsats var utvilsomt arbeidet som skolepsykiater i Oslo, en stilling hun hadde i 32 år (1933–65), det en avis kalte «hennes fornemste livsgjerning» (33). I 1930-årene var hun med på å introdusere evnemålinger i skolen. Det ble ansett som et stort fremskritt at man på mer objektivt grunnlag kunne vurdere barnas evner. I tillegg arbeidet hun som fengselslege, var fast sakkyndig i rettspsykiatriske spørsmål og drev privat spesialistpraksis i Oslo. Bakgrunnen var solid (fig 3).

Figur 3 Augusta Rasmussen, trolig fotografert i 1941 utenfor Psykiatrisk klinikk Vinderen, der hun var poliklinikklege 1938–42. Foto: Privat.

Da hun i 1932 ble tildelt Skjelderups gullmedalje var hun den andre, og siste, kvinnelige legen som fikk denne påskjønnelsen i de årene prisen ble utdelt (34). Tematisk var undersøkelsen av de seksuelt misbrukte jentene en pionerstudie.

I 1933 ble hun spesialist i psykiatri, som den andre kvinnen i Norge (35), s. 124) ((36). Spesialiteten het på denne tiden «sinnsykdommer og nervøse sinnslidelser», og det var til sammen bare 16 godkjente spesialister i faget (37).

Avslutning

Det er tankevekkende at «vitenskapelige sannheter» kan bli stående i lang tid når de først er blitt støttet av faglige autoriteter. De blir nesten vandrehistorier. De samme mekanismene er fortsatt til stede. Bruk av sunn fornuft og analyse av vitenskapelig metode burde kunne utfordre «vitenskapelige sannheter» før det har gått flere tiår.

Augusta Rasmussens gullmedaljearbeid fra 1932 hadde gale konklusjoner og fikk uheldige konsekvenser. Det bidro til oppfatningen at seksuelt misbruk av barn ikke hadde skadelige følger. Når man så føyer til undersøkelsen av tyskerjentene etter krigen, kan man komme til en negativ vurdering av hennes innsats.

En slik konklusjon blir imidlertid skjev. Gullmedaljearbeidet var utvilsomt et pionerarbeid. Det fantes lite litteratur om temaet fra før, og studien hadde stor grad av originalitet. Dessuten viste hun gjennom hele karrieren en interesse for forskning – hun observerte fenomener i klinisk praksis som hun forsøkte å finne ut av vitenskapelig. Våre vurderinger av disse arbeidene i dag må ses i lys av datidens medisinske forskning. Et eksempel på det er hennes fagfeller Dahlstrøm & Monrad-Krohns bedømmelse av avhandlingen, som ble premiert med Skjelderups gullmedalje.

Artikkelen er basert på et foredrag på et psykiatriseminar ved Gaustad sykehus, arrangert av Stiftelsen Nasjonalt medisinsk museum 13.10.2016.

Vi takker Anders Taraldset for statistiske opplysninger, Øivind Ekeberg for hjelp med manuset og Hans Christofer Børresen for nyttige opplysninger og utlån av bilde.

En av forfatterne er redaktør i Tidsskriftet. Manuskriptet er derfor behandlet eksternt av setteredaktør Magne Nylenna. Artikkelen er fagfellevurdert.

LITTERATUR

1. Universitetets prisutdeling. Fem gullmedaljer utdelt idag. Aftenposten (aftenutgave) 2.9.1932: 2.
2. Det Kongelige Frederiks Universitets årsberetning 1. juli 1931–30. juni 1932 samt universitetets matrikkel for 1932. Utgitt ved universitetets sekretær. Oslo: A.W. Brøggers boktrykkeri, 1933: 267-8.
3. Hvordan går det senere i livet med barn som blir kjønnslig misbrukt? Arbeiderbladet 29.1.1951: 7.
4. Scharffenberg J. Straffen for kjønnsforbrytelse. Arbeiderbladet 16.10.1934: 3.
5. Innstilling fra Straffelovrådet om revisjon av straffelovens bestemmelser om forbrytelser mot sedeligheten avgitt 17. mars 1960. Vedlegg til Ot.prp. nr. 40 (1961–62): 32.

6. Møte 25. november. I: Forhandlinger ved Den norske kriminalistforenings ellefte møte i november 1935. Oslo: Nationaltrykkeriet, 1936: 103-15.
7. Psykiatrisk observasjon i alle sedelighetsaker? Arbeiderbladet 26.1.1951: 1-2.
8. Bratholm A. Sedelighetsforbrytelser. Samtiden 1952; 61: 452 - 64.
9. Kinsey AC, Pomeroy W, Martin C et al. Sexual behavior in the human female. Philadelphia: W.B. Saunders, 1953: 121.
10. Kilpatrick AC. Long-range effects of child and adolescent sexual experiences: myths, mores, and menaces. Hillsdale, N.J: L. Erlbaum, 1992: 12-4, 25-32, 135-41.
11. Klein M. The psychoanalysis of children. New York, NY: Grove Press, 1932: 306.
12. Hennum R. Bevis i saker om seksuelle overgrep mot barn. Avhandling (dr.philos.). Oslo: Det juridiske fakultet, Universitetet i Oslo, 1999: 21-2.
13. Jonsson G. Sexualitet hos barn og ungdom. I: Israel J, red. Sexologi. Stockholm: Almqvist & Wiksell, 1970: 87-112.
14. Collings SJ. See no evil, hear no evil: the rise and fall of child sexual abuse in the 20th century. Psychology In Society 2009; 38: 61-73.
15. Bender L, Grugett AE. A follow-up report on children who had atypical sexual experience. Am J Orthopsychiatry 1952; 22: 825 - 37. [PubMed][CrossRef]
16. Weisæth L. The history of psychic trauma. I: Friedman MJ, Keane TM, Resick PA, red. Handbook of PTSD: science and practice. 2. utg. New York: Guilford Press, 2014: 38-59.
17. Vestergaard E. Fader-Datter Incest. Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab 1960; 48: 157 - 88.
18. Rasmussen A. Die Bedeutung sexueller Attentate auf Kinder unter 14 Jahren für die Entwicklung von Geisteskrankheiten und Charakteranomalien. Acta Psychiatrica et Neurologica 1934; 9: 351 - 434. [CrossRef]
19. Rasmussen A. Det intellektuelle nivå hos 310 tyskertøser. Nordisk Psykiatrisk Medlemsblad 1947; 1: 166 - 9. [CrossRef]
20. Christensen R. Sinnslidende mannlige landssvikere i Norge. Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab 1953; 40: 147 - 61.
21. Omtrent alle tyskerjentene var mer eller mindre åndssvake. Arbeiderbladet 19.4.1947: 7.
22. Gunhild Augusta Rasmussen. I: Amundsen OD, Haavind AH, Melhus AC, red. Studentene fra 1914: utgitt til fem-og-tyveårs-jubileet. Oslo: Grøndahl, 1939: 245.
23. Augusta Rasmussen. I: Solem A, Melhus A, Haavind H, red. Studentene fra 1914: biografiske opplysninger samlet til 50-års jubileet 1964. Oslo: Aas & Wahl boktrykkeri, 1964: 204.
24. Haave P. Taterne/romanifolk under Misjonen og psykiatrien. I: NOU 2015:7 Assimilering og motstand: Norsk politikk overfor taterne/romanifolket fra 1850 til i

dag. Vedlegg 19: 555-77.

25. Olsen K. Krigens barn: de norske krigsbarna og deres mødre. Oslo: Forum Aschehoug, 1998: 345-71.
26. Malm OJ. Kvinnen i det okkuperte Norge. Fram (avis fra den kgl. norske regjerings informasjonskontor i London) 29.5.1943: 11, 29-30.
27. Lavik NJ. Norsk psykiatri og nazismen. Et historisk prosjekt med ny aktualitet. Tidsskr Nor Lægeforen 1994; 114: 1687 - 90. [PubMed]
28. Giæver Ø. The psychiatry of Quislingism: Norwegian psychiatric research on the collaborators of World War II. Sci Context 2004; 17: 267 - 92. [PubMed][CrossRef]
29. Rasmussen A. Om sinnssyke ildspåsettere. Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab 1966; 54: 33 - 60.
30. Andenæs J. Alminnelig strafferett. 6. utg. Oslo: Universitetsforlaget, 2016: 47.
31. Medicinsk embedseksamen. 2det semester (18de december) 1923. Norsk Magazin for Lægevidenskab 1924; 85: 94 - 5.
32. Austad A-K, Ødegård Ø. Gaustad sykehus gjennom hundre år. Oslo: Gaustad sykehus, 1956: 172.
33. Dr. Augusta Rasmussen 75 år. Aftenposten 24.4.1970: 12.
34. Kvist K. Michael Skjelderups gullmedalje. Museum for universitets- og vitenskapshistorie, Universitetet i Oslo. <https://www.muv.uio.no/uio-shistorie/epoker/1811-1870/skjelderup-kkvist-01107.html> (25.1.2018).
35. Klingenberg A. De kvinnelige læger. I: Kvinnelige studenter 1882–1932. Norske kvinnelige akademikers landsforbund. Oslo: Gyldendal, 1932: 123-8.
36. Ragnhild Hauge, f. Vogt. I: Kobro I. Norges læger 1926–1936. Oslo: Aschehoug, 1938: 536.
37. Berner JH, red. Årbok for Den norske lægeforening. 4. årgang. Oslo: Centraltrykkeriet, 1933: 221.

Publisert: 26. juni 2018. Tidsskr Nor Legeforen. DOI: 10.4045/tidsskr.17.0712

Mottatt 20.8.2017, første revisjon innsendt 7.1.2018, godkjent 13.2.2018. Setteredaktør: Magne Nylenna.

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2026. Lastet ned fra tidsskriftet.no 9. juli 2026.